

ИСМОИЛБЕК ХАЗРАТЛАРИ

Мархум ходимул миллат Исмоилбек хазратлари 1268 хижрий, мутобик 1851 милодия санасинда Киримнинг Гаспра қариясинда дунёга келиб, Маскав эъдодий аскарӣ мактабинда ўқуган. Андан сўнгра Истанбул ва Парижга амалий ва назарӣ икмоли тахсил этиб, Русияга кайтиб, «Русияда мусулмонлар» ном русча бир китоб ёзиб, Русия мусулмонларининг илмӣ, ижтимоӣ ва сиёсий ҳуларидан бахс ва Русия мусулмонларини химоя этган.

Хижрий 1297, милодий 1880 санасинда Киримнинг мусулмон мадрасасинда русча муаллим тайинлангандурлар. 1883 милодия 10 апрелдан бошлаб мўътабар «Таржумон» гарро жаридасини миллати ислом ва турклик хизмати учун чиқарган, Ва мусулмонларни нодон қисми тарафидан изо ва жафолар чеккан. Кашшоклиги сабабли ўзи ва хотини ила «Таржумон» ни ёзмок, тартиб этмок, харф термок ва почтага топширмак тўғрисидаги огир ишларни ишлаган ва хатто, баъзан босмаҳонанинг мошина чарҳини ўзлари куч ва кўл ила айлантурган. Ва хар нав меҳнат ва кулфатларни ўзига раво кўруб миллатни уйғотмокга, дунёдан, сиёсати оламдан, маданий миллатларни ҳолидан хабардор бўлмоклари учун жисман ва руҳан ҳеч тинмасдан 35 сана ишлагандурлар.

Мусулмонларни дунёдан хабардор қилмок учун бутун Русияда, Туркия, Миср, Тунис, Жазоирда, Хинд ва Африкода, Туркистон ва Бухорода дафъалар ила саёҳат этиб, хар ерда мусулмонларни маданияти замонияга, улум ва фунуни асрияга, саноат ва тижорати қаринага ва рус маданиятига даъват ва ташвиқ этгандурлар. Усули савтия мактабларини Русияда бонийи муассиси Исмоилбек хазратларидур. Биринчи янги усул алифбони мураттиб ва ношири яна Исмоилбек хазратларидур. Тараққиёти замонияга ялғуз даъват эмас, фаълан харакатда бўлуб, жамияти хайрия, кироатхона, тараққиюни ислом, таовун жамиятлари ва буларга ўхшаш асосларга тааллуқ низомномалар тузатиб, халқ аросинда нашр этиб, бу кун адади юзлар ила Русияда мавжуд илмӣ ва маданий жамиятларни барпо этдургандурлар.

Ал-он Русиядаги минглар ила низомлик мактаблар ва собик нашр бўлган ва ҳозир фаълан нашр бўлуб турган юзлар ила исломий мажалла ва жаридаларнинг барча муҳаррир ва мудирлари ул зоти студа сифотни шогирдидурлар. Шундайки, бу кунда Русия мусулмонла-ри ичинда хар бир жарихон ва хар бир муаллим ва хар усули савтия мактабларининг шогирди ва хар бир жарихон муҳаррири марҳумнинг билвосита шогирдонидандурлар. Яъни устози муаззамнинг букун Русия мусулмонлари аросинда

милйўнлар ила уламодан мухарририн ва муаллиминдан ва ўқувчилардан шогирди бордур. Хам кандай шогирд! Ўттуз санадан бери доимо онга дарс ўқийдургон шогирдлардур. Яна бу шогирдлар ўз охир умрларинча устоднинг анфоси кудсияси сабаби ила илалабад жорий афкори олиясидан дарс ва файз олмокда бўлурлар.

Хулоса, Исмоилбек хазратлари сулс асрдан зиёда айём тадрисинда милйўнлар ила мусулмонларга доимо дарс берди. Энди илалабад анинг афкори ва рухи ададсиз ва ниҳоясиз мусулмонларга дарси урфон берар... Хулоса, Русия мусулмонлари ичинда мундай бир зот келган йўқдур. Ана ушбу зоти ноёб ушбу сана бешинчи зулкаъда — 12 сентябрда бу олами фонийдан рихлат этиб, бутун дунё мусулмон уърафоларини асири ёс ва алам этди. Рахматуллохи алайхи рахматан ва асъатан.

«Ойна» журнали, 1914 йил, 50-сон, 1186—1188-бетлар.